

УДК 65.01

Фаріон В.Я.,
к.е.н., доцент кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Farion V.Ya.
Cand. Sci. (Econ.), assistant professor of the
department of accounting in manufacturing
Ternopil National Economic University

ANALYTICAL ASSESSMENT OF BUSINESS ACTIVITY AND PROFITABILITY OF ENTERPRISES

Постановка проблеми. З метою уникнення кризових явищ у виробничо-фінансовій діяльності, кожному підприємству для забезпечення стійкого економічного зростання потрібно розвивати ділову активність, яка покликана сприяти мінімізації ризику невдач в умовах економічної нестабільності та конкуренції. Поняття ділової активності доволі широке й охоплює практично всі аспекти роботи підприємства. Щодо аналізу рентабельності підприємства, то відмітимо, що остання визначає життєздатність підприємства, його можливості забезпечувати інтереси інвесторів, конкурувати з іншими підприємствами. Чим вищий коефіцієнт рентабельності, тим ефективнішою є діяльність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінювання ділової активності та рентабельності підприємств розглядають у своїх працях М.Д. Білик, Н.І. Власюк, Р.О. Костирко, Я.І. Костецький, Т.П. Куриленко, Н.Л. Мєшкова, Є.В. Мних, О.В. Павловська, В.О. Подольська, Н.М. Притуляк, О.В. Яріш та ін. Однак, за результатами проведеного дослідження встановлено, що на даний час відсутній системний підхід до вивчення питань підвищення ділової активності та рентабельності підприємств.

Постановка завдання. Основна мета статті – систематизація параметрів та критеріїв оцінки показників ділової активності та рентабельності підприємств.

Для реалізації поставленої мети визначені такі завдання:

- з'ясувати зміст ділової активності підприємства;
- розкрити особливості розрахунку показників ділової активності та рентабельності підприємств з врахуванням змін, що відбулися у фінансовій звітності;
- дати аналітичну оцінку ділової активності та рентабельності підприємства.

Об'єктом дослідження є діяльність ПАТ «Борщівський сирзавод».

Предмет дослідження - фінансові відносини, що виникають у процесі фінансового-господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні науковці В.О. Подольська та О.В. Яріш відзначають, що світова практика господарювання пов'язує поняття ділової активності підприємства з поняттям інвестиційної його привабливості. Показники ділової активності віддзеркалюють ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Паралельно вона характеризує якість управління і можливості потенційного розвитку підприємства [1, с. 10].

На нашу думку, ділову активність не доцільно оцінювати лише на основі аналізу інвестиційної діяльності підприємства. Інвестиційна привабливість підприємства характеризує інвестиційну активність. Остання, вважаємо ми, є лише одним з видів ділової активності.

На думку Т.П. Куриленка, ділову активність підприємства можна визначити як мотивований на макро- та мікрорівні процес управління ефективністю господарської діяльності суб'єктів економічних відносин. Цей процес спрямований на забезпечення

розвитку підприємства, збільшення трудової зайнятості й ефективне використання всіх видів ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності й формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів ринкових відносин і національної економіки в цілому [2].

Слід погодитися із твердженням Н.Л. Мешкової, що з позиції необхідності удосконалення управління діловою активністю у сучасних посткризових умовах функціонування ділової активності промислового підприємства можна визначити як процес щодо забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства у сфері виробництва і реалізації продукції, який включає такі основні етапи, як: 1) вивчення змін у зовнішньому оточенні підприємства і своєчасне реагування на них дієвими заходами; 2) забезпечення ефективності основного виду діяльності на основі скорочення операційних витрат і підвищення рентабельності виробництва; 3) створення конкурентних переваг промислового підприємства на ринках товарів на основі впровадження нових технологій, задоволення попиту споживачів відповідно до їх потреб у різні проміжки часу [3, с. 107].

В сучасних умовах виділяють ділову активність підприємств щодо мобілізації внутрішніх ресурсів економічного зростання та активність у зовнішньому економічному середовищі. Внутрішня активність виражається у зростанні економічного потенціалу підприємств чи підвищенні ефективності його використання.

Аналіз і оцінку внутрішньої ділової активності здійснюють у кількісному і якісному вимірах. Кількісні параметри оцінки ділової активності виражені динамікою синтетичних і аналітичних показників виробничо-фінансової діяльності підприємств. У практиці аналітичної роботи доцільно ці показники групувати: за абсолютними та відносними значеннями приросту щодо базового рівня чи щодо плану, за ефективністю використання виробничих ресурсів і капіталу. Найбільш загальну систему показників кількісної оцінки ділової активності наведено у табл. 1 [4].

Таблиця 1

Система показників кількісного виміру ділової активності *

Показники динаміки кількісних змін	Показники ефективності використання ресурсів і капіталу
1. Обсяг реалізації продукції 2. Обсяг валового доходу 3. Обсяг чистого прибутку 4. Вартість основних засобів 5. Обсяг виробничих запасів 6. Кількість працюючих 7. Приріст валюти балансу 8. Приріст власного капіталу 9. Обсяг реальних інвестицій	1. Рентабельність вкладеного капіталу 2. Рентабельність виробничого капіталу 3. Рентабельність продукції 4. Продуктивність праці працівників 5. Середня заробітна плата працівників 6. Матеріаломісткість продукції 7. Віддача основних засобів 8. Граничний рівень витрат 9. Рентабельність реальних інвестицій

Джерело: складено автором на основі [4]

Якість економічного зростання можуть характеризувати узагальнюючі показники, які визначають ступінь окупності (оборотності) активів і капіталу. До них відносять показники, відображені у табл. 2.

Таблиця 2

Показники ділової активності підприємства *

Показники	Формула розрахунку
1	2
Коефіцієнт оборотності активів	$Ko.a = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина активів}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд.1300гр.3} + \text{ряд 1300гр.4 ф.1}) \div 2}$
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$Ko.o.a = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина оборотних активів}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд.1195гр.3} + \text{ряд 1195р.4 ф.1}) \div 2}$

продовження табл. 2

Коефіцієнт оборотності запасів	$Ko.з = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина запасів і витрат}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд.1100гр.3} + \text{ряд.1110гр.3} + \text{ряд.1100гр.4} + \text{ряд.1110гр.4 ф.1}) \div 2}$
Оборотність запасів	$Oз = \frac{T}{Ko.з}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$Ko.дз = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина дебіторської заборгованості}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\sum \text{ряд. з 1125 по 1155 гр.3} + \sum \text{ряд. з 1125 по 1155 гр.4 ф.1}) \div 2}$
Оборотність дебіторської заборгованості	$Od.з = \frac{T}{Ko.дз}$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$Ko.кз = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина кредиторської заборгованості}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд. 1695 гр.3} + \text{ряд.1695 гр.4 ф.1}) \div 2}$
Оборотність кредиторської заборгованості	$Ok.з = \frac{T}{Ko.кз}$
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$Ko.вк = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина власного капіталу}} = \frac{\text{ряд 2000ф.2}}{(\text{ряд. 1495 гр.3} + \text{ряд.1495 гр.4 ф.1}) \div 2}$

Джерело: складено автором на основі [4]

Основні показники ділової активності ПАТ «Борщівський сирзавод» наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Показники ділової активності ПАТ «Борщівський сирзавод» за 2010-2012 рр. *

№ п/п	Показник	Рік		
		2010	2011	2012
1.	Коефіцієнт оборотності активів	2,34	1,66	1,57
2.	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,53	1,77	1,66
3.	Коефіцієнт оборотності запасів і витрат	14,68	24,2	33,34
4.	Оборотність запасів і витрат	24,86	15,08	10,94
5.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,47	2,77	2,32
6.	Оборотність дебіторської заборгованості	81,65	131,77	157,33
7.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,94	1,99	1,84
8.	Оборотність кредиторської заборгованості	124,15	183,42	198,37
9.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	11,46	10,03	10,99

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства [5]

Із таблиці 3 бачимо, що коефіцієнт оборотності активів на ПАТ «Борщівський сирзавод» має стабільну тенденцію до зменшення (2010 р. - 2,34, 2011 р. - 1,66, 2012 р. - 1,57). Слід відмітити, що даний коефіцієнт є одним із найважливіших показників ефективності використання капіталу і вказує на швидкість його переходу зі стадії виробничих запасів у готову продукцію та швидкість перетворення продукції у безпосередньо грошову форму. Враховуючи це, можна стверджувати, що така динаміка свідчить про неефективність

використання активів на досліджуваному підприємстві.

Оборотні активи підприємства за звітний період (2012 рік) здійснюють 1,66 обороти. Слід також відмітити, що впродовж трьох років даний показник має негативну динаміку. У зв'язку з цим, на нашу думку, прискорення оборотності запасів, при умові наявності попиту на продукцію ПАТ «Борщівський сирзавод» та рентабельності її реалізації, повинно дати у кінцевому варіанті збільшення операційного, а отже і чистого прибутку підприємства.

Оборотність запасів на ПАТ «Борщівський сирзавод» у 2010 р. становила 15 разів, у 2011 р. 24 рази, у 2012 р. 33 рази. Тривалість одного обороту запасів та витрат у 2010 р. становила 25 днів, у 2011 р. 15 днів, у 2012 р. 11 днів.

Важливою складовою оцінки ділової активності підприємств є аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованостей. Розмір дебіторської заборгованості визначається умовами підприємства щодо розрахунків зі своїми клієнтами. Послаблення вказаних умов, як відмічає Н.І. Власюк, має як переваги, так і недоліки. Перевагами є зростання обсягу реалізації та прибутку, а недоліками – нестача оборотних коштів, уповільнення оборотності капіталу, можливість збільшення суми безнадійних боргів [6, с. 174-175].

Так, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості на ПАТ «Борщівський сирзавод» в динаміці знижується із 4,47 у 2010 р. до 2,32 у 2012 р. При цьому спостерігається значне зростання тривалості обороту. Так у 2010 р. тривалість обороту дебіторської заборгованості на підприємстві становила 82 дні, у 2011 р. вже 132 дні, а у 2012 р. 157 днів.

Аналогічна тенденція спостерігається і з коефіцієнтом кредиторської заборгованості. Зменшення значення коефіцієнта 2,94 в 2010 р., 1,99 в 2011 р. та 1,84 в 2012 р. свідчить про зменшення швидкості погашення заборгованості підприємством. Так, середній термін повернення боргів (за винятком зобов'язань перед банками) на ПАТ «Борщівський сирзавод» у 2010 р. становив 124 дні, у 2011 р. підприємство могло повернути свої борги за 183 дні, а в 2012 р. термін погашення становив 198 днів.

В посткризовий період не менш важливе значення займає аналіз показників рентабельності.

Рентабельність показує, наскільки прибуткова діяльність підприємства. Відповідно, чим вищі коефіцієнти рентабельності - тим ефективніша діяльність підприємства. Тому, на сьогоднішній день, підприємство повинно прагнути добитися більш високих показників, а керівництво повинно визначати шляхи їх зростання [7].

Існує значна кількість коефіцієнтів рентабельності, використання кожного з яких залежить від характеру оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Від характеру оцінки, насамперед, залежить вибір оцінчого показника (прибутку), що використовують у розрахунках. Найчастіше використовують чотири різних показники: валовий прибуток (ряд. 2090 ф.2), операційний прибуток (ряд. 2190 ф.2), прибуток до оподаткування (ряд. 2290 ф.2), чистий прибуток (ряд. 2350 ф.2) [8, с. 179].

Слід відмітити, що загальноприйнятих значень рентабельності, на які можна орієнтуватися при аналізі, не існує. Тому зростання усіх показників рентабельності в динаміці за звітні періоди розглядають як позитивну тенденцію.

Залежно від того, з чим порівнюють показник прибутку, виділяють дві групи коефіцієнтів рентабельності:

- рентабельність інвестицій (капіталу);
- рентабельність продажів.

У групі коефіцієнтів рентабельності інвестицій (капіталу) розраховують два основних коефіцієнти:

- рентабельність сукупного капіталу (або активів);
- рентабельність власного капіталу.

Рентабельність сукупного капіталу (R_a) розраховується за формулою [8, с. 179]:

$$R_a = \frac{\text{Прибуток до оподаткування}}{\text{Сукупний капітал}} = \frac{\text{ряд.2290ф.2}}{\text{ряд.1900ф.1}} \quad (1)$$

або

$$P_a = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сукупний капітал}} = \frac{\text{ряд.2350 ф.2}}{\text{ряд.190ф.1}}$$

Цей коефіцієнт показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи.

Показник рентабельності власного капіталу (Рвк) становить інтерес, насамперед, для інвесторів і характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал. Рентабельність власного капіталу визначають за формулою:

$$P_{вк} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} = \frac{\text{ряд.2350 ф.2}}{\text{ряд.1495 ф.1}} \quad (2)$$

Оцінюючи рентабельність продажів на основі показників прибутку і виручки від реалізації, розраховують коефіцієнти рентабельності всієї продукції в цілому або окремих її видів. Як і у випадку з рентабельністю капіталу, існує багато показників оцінки рентабельності продажу, що зумовлено вибором того чи іншого виду прибутку. Найчастіше використовують валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності або чистий прибуток. Відповідно розраховують три показники рентабельності продажу.

Валова рентабельність реалізованої продукції (Рврп) показує ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення й розраховується за формулою:

$$P_{врп} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} = \frac{\text{ряд.2090 ф.2}}{\text{ряд.2000 ф.2}}, \quad (3)$$

Щодо операційної рентабельності реалізованої продукції (Рорп) відмітимо, що цей коефіцієнт показує рівень рентабельності підприємства після відрахування витрат на виробництво і збут товарів. При його розгляді разом з показником валової рентабельності можна одержати інформацію про те, чим викликані зміни рентабельності. Якщо, наприклад, протягом кількох років валова рентабельність істотно не змінювалася, а показник операційної рентабельності поступово знижувався, то причина, скоріше за все, у збільшенні адміністративних і збутових витрат.

Розраховується даний показник за формулою:

$$P_{орп} = \frac{\text{Прибуток від операційно ї діяльності}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} = \frac{\text{ряд.2190 ф.2}}{\text{ряд.2000 ф.2}} \quad (4)$$

Останнім показником є чиста рентабельність реалізованої продукції (Рчрп). Він свідчить про розмір прибутку на одну гривню реалізованої продукції. Незмінність протягом будь-якого періоду показника операційної рентабельності з одночасним зниженням чистої рентабельності може свідчити або про збільшення фінансових витрат і одержання збитків від участі в капіталі інших підприємств, або про підвищення суми податкових платежів, що сплачуються. Цей коефіцієнт показує повний вплив структури капіталу і фінансування компанії на її рентабельність.

Для розрахунку даного показника слід використовувати формулу, наведену нижче:

$$P_{чрп} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} = \frac{\text{ряд.2350 ф.2}}{\text{ряд.2000 ф.2}} \quad (5)$$

Окрім цього відмітимо, що на практиці, виокремлюють ще одну групу показників рентабельності:

1. Загальна рентабельність виробничих засобів (Рвз):

$$P_{вз} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Необоротні активи + Запаси}} = \frac{\text{ряд.2090 ф.2}}{\text{ряд.1095 ф.1 + 1100 ф.1}} \quad (6)$$

2. Загальна рентабельність підприємства (Рп.заг):

$$Рп.заг = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість майна}} = \frac{\text{ряд. 2090 ф.2}}{(\text{ряд. 1900 гр.3} + \text{ряд. 1900 гр.4}) \div 2} \quad (7)$$

Далі дослідимо показники рентабельності на прикладі досліджуваного підприємства (табл. 4).

Таблиця 4

**Основні показники рентабельності ПАТ «Борщівський сирзавод»
за 2010-2012 рр.**

№ п/п	Показник	Рік		
		2010	2011	2012
Рентабельність інвестицій (капіталу)				
1.	Рентабельність сукупного капіталу	0,17	-0,11	0,10
2.	Рентабельність власного капіталу	0,67	-1,15	0,54
Рентабельність продаж				
3.	Валова рентабельність реалізованої продукції	0,12	0,02	0,19
4.	Операційна рентабельність реалізованої продукції	0,08	-0,07	0,07
5.	Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,06	-0,08	0,06
6.	Загальна рентабельність виробничих запасів	0,81	0,09	1,85
7.	Загальна рентабельність підприємства	0,28	0,03	0,30

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства [5]

Із розрахунків видно, що рентабельність сукупного капіталу на ПАТ «Борщівський сирзавод» у 2010 р. та в 2012 р. була позитивною (17% та 10% відповідно). Це дозволяє стверджувати, що продуктивність ресурсів підприємства у 2010 р. та в 2012 р. була на рівні 17% та 10% відповідно. Лише в 2011 р. зафіксовано негативне значення рентабельності сукупного капіталу (-11%).

Більш оптимістичні значення показника рентабельності власного капіталу. Так, позитивну рентабельність власного капіталу було зафіксовано в 2010 р. (67%) та в 2012 р. (54%). Це означає, що рентабельність інвестицій, первісно спрямованих, а згодом і реінвестованих у підприємство його власниками була позитивною та на досить високому рівні. Від'ємна рентабельність власного капіталу виявлена в 2011р. -115%. Від'ємні значення показників цієї групи безпосередньо пов'язані із розміром фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування та з чистим прибутком (збитком) підприємства.

Аналіз рентабельності продажів показав, що динаміка показника валової рентабельності реалізованої продукції на ПАТ «Борщівський сирзавод» позитивна (із +12,0% в 2010 р. до +19,0% в 2012 р.).

Окрім цього відмітимо, що в 2010 р. та 2012 р. одна гривня реалізованої підприємством продукції приносила 6 копійок прибутку, а в 2011 р. реалізація продукції приносила підприємству збиток (в розмірі 8 копійок з кожної гривні реалізованої продукції).

Безумовно, позитивною тенденцією є ріст загальної рентабельності підприємства з 3 % в 2011 р. до 30 % в 2012 р. Досягнутий рівень рентабельності є оптимальним для підприємств таких масштабів. Спостерігається також динамічний ріст показника рентабельності запасів (2010 р. 81%, 2011 р. 9%, 2012 р. 185%).

Підводячи підсумки, зазначимо, що розраховані показники рентабельності носять лише орієнтовний характер, оскільки інформаційна база для їх розрахунку була обмежена фінансовою звітністю, якої в даному випадку недостатньо. Для детальнішого розрахунку показників рентабельності необхідна інформація з реєстрів фінансового, управлінського та стратегічного обліку.

Висновки та подальші дослідження. За результатами дослідження можемо констатувати, що аналіз показників ділової активності ПАТ «Борщівський сирзавод» протягом 2010 – 2012 років показав, що практично всі коефіцієнти характеризують негативну динаміку, що можна розцінювати як спад ділової активності підприємства. Щодо рентабельності підприємства, то відмітимо, що даний показник на досліджуваному підприємстві є досить

високим. Така ситуація дає підстави стверджувати, що у випадку збільшення обсягів виробництва можна очікувати й зростання рентабельності.

Література

1. Подольська В.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / В.О. Подольська, О.В. Яріш. – К. : ЦНЛ, 2007. – 488 с.
2. Куриленко Т.П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності [Електронний ресурс] / Т.П. Куриленко. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/6.pdf.
3. Мешкова Н. Л. Економічна сутність ділової активності промислового підприємства / Н. Л. Мешкова // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 1. – С. 105-108.
4. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручн. / [Електронний ресурс] / Є.М. Мних. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1663111641846/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_mnih_yev
5. Фінансова звітність ПАТ «Борщівський сирзавод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://borshivcheese.pat.ua/emitents/reports/year/2012>
6. Власюк Н.І. Оцінка ділової активності підприємств / Н.І. Власюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2004. – Випуск 14.4. – С. 172-176.
7. Козлов В.В. Анализ рентабельности деятельности предприятия (на примере ОПХ «Овощевод») [Електронний ресурс] / В.В. Козлов // Режим доступу : <http://journal-aael.intelbi.ru/main/wp-content/uploads/2012/09/pdf>
8. Костецький Я.І. Факторний аналіз рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств / Я.І. Костецький / Економічний аналіз. – 2012. – Випуск 10. – Ч. 4. – С. 179-181.

References

1. Podolska, V.O. and Yarish, O.V. (2007), *Finansovyi analiz* [Financial Analysis], TSNL, Kyiv, Ukraine.
2. Kurylenko, T.P. (2009), "Theoretical aspects of determination of business activity", available at: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/6.pdf.
3. Mieshkova, N.L. (2013), "Business activity as a proces of industrial enterprises", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, No. 1, pp. 105-108.
4. Mnykh, Ye.V., *Ekonomichnyi analiz diyalnosti pidpreemstva* [Economic analysis of the company], available at: http://pidruchniki.ws/1663111641846/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_mnih_yev.
5. The financial statements of PJSC "Borschiv Cheese", available at: <http://borshivcheese.pat.ua/emitents/reports/year/2012>.
6. Vlasjuk, N.L. (2004), "Evaluation of business activity of enterprises", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Vol.14.4, pp. 172-176.
7. Kozlov, V.V. (2012), "Analysis of enterprise profitability activities", available at: <http://journal-aael.intelbi.ru/main/wp-content/uploads/2012/09/pdf>.
8. Kostetskyi, Ya.I. (2012), "Factor analysis of the profitability of the farm", *Ekonomichnyi analiz*, Vol. 10, Part 4, pp. 179-181.